

УДК 331.5

А.Г. ЛИЗАНЕЦЬ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та управління економічними процесами,

В.В. ХИМИЧ

бакалавр за спеціальністю 073 «Менеджмент»,
Мукачівський державний університет,
м. Мукачево, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ НА СУЧАСНОМУ РИНКУ ПРАЦІ

За сучасних умов поширення глобалізаційних процесів та інформатизації суспільства особливої актуальності набувають проблеми розвитку інноваційних типів зайнятості, які відрізняються від інших своєю мобільністю, гнучкістю, пристосованістю та ефективністю. Постійна інформатизація та комп'ютеризація трудових процесів змінюють поведінку людей у роботі і в спілкуванні. Широкі функціональні можливості сучасної комп'ютерної техніки і доступ до інтернет-ресурсів створюють умови для спільної роботи на національному і навіть міжнародному рівні в режимі реального часу практично в будь-якому виді діяльності. Як наслідок, трансформується зміст і характер праці. Ці зміни проявляються у розширенні можливостей дистанційного виконання операційних функцій, тобто розвитку дистанційних форм зайнятості.

Віддалена робота, або дистанційна робота, або робота вдома, або робота з дому – робота, що виконується в місці, віддаленому від місць використання її результатів (тобто офісів, складів, магазинів тощо). Може бути постійним режимом роботи (формою зайнятості) або комбінуватися з іншими режимами роботи (наприклад, коли працівник деякі дні працює / частину завдань виконує в офісі, а деякі дні / частину завдань – вдома). Передача технічних завдань, результатів праці й оплати за неї може виконуватися за допомогою засобів зв'язку, наприклад, пошти, факсу, а частіше за все – Інтернету [1, с. 6].

До особливостей дистанційної роботи можна віднести той факт, що її користувачами можуть бути всі категорії населення, незважаючи на вік, стать, досвід офіційної роботи чи місця проживання. Дистанційними формами зайнятості охоплені, передусім, представники творчих професій (художники, дизайнери, веб-дизайнери), програмісти, журналісти, консультанти, бухгалтери, юристи, маркетологи.

Для багатьох віддалена робота є виходом з важкої матеріальної ситуації та стартом успішної кар'єри. Нерідко таку можливість використовують наступні категорії людей: студенти, домогосподарки, інваліди, мами в декреті, особистості творчого складу розуму, люди, які не терплять зовнішніх обмежень та зобов'язань [2, с. 11].

Основними перевагами дистанційної зайнятості є скорочення витрат працедавця на оренду приміщення, організацію робочих місць, суттєва економія часу, енергії та власних коштів працівника внаслідок відсутності транспортних проблем, можливість підвищення ефективності роботи працюючих дистанційно [3, с.80].

Сучасний ринок праці пропонує велику різноманітність форм дистанційної зайнятості. Так, залежно від використання телекомунікаційних технологій і типу робочого місця доцільним є виділення наступних різновидів дистанційної роботи [2]:

1) дистанційна зайнятість, що розподілена на роботу вдома й роботу в офісі. Це робота, яку виконує переважно висококваліфікований персонал, що користується довірою у роботодавця. На роботу вдома відведена більша частина часу (бухгалтер, дизайнер тощо);

2) надомна робота – це сукупність одноманітних операцій, які не потребують високої кваліфікації їх виконавця. Переважно таку роботу виконують жінки, особи з інвалідністю, а оплата проводиться за кінцевим результатом (склеювання конвертів, збирання виробів із дрібних запчастин, пошиття одягу);

3) позаштатна дистанційна робота – надомна робота, яку здійснюють позаштатні працівники на підставі договору з роботодавцем (журналіст, письменник, перекладач);

4) мобільна дистанційна робота – робота, яка передбачає застосування нових видів технологій. Працівники контактують з клієнтами за допомогою комп'ютерної техніки та надають їм потрібні послуги (торгові представники, оператори гарячих ліній);

5) робота на спеціальних робочих місцях передбачає, що роботодавцем створюються спеціальні приміщення, забезпечені телекомунікаційним зв'язком. Передбачається робота в колективі (програміст, дизайнер, маркетолог тощо).

До ефективних та затребуваних на сучасному ринку праці спеціальностей, що дають можливість працевлаштування та засадах дистанційної зайнятості, можуть бути віднесені:

— веб-майстер – це спеціаліст у сфері ІТ, який займається розробкою та адмініструванням сайтів. Замовлення на такі види робіт можна знайти на спеціалізованих біржах, де клієнти з усього світу шукають співробітників для розвитку свого бізнесу;

— копірайтер є професією, що підходить для людей, які вміють грамотно писати й відчувати тексти. Копірайтинг передбачає виконання наступних функцій: складання унікальних SEO-текстів; підготовка рекламних матеріалів; написання текстів для презентацій, банерів, листівок, буклетів, флаєрів тощо;

— SMM-фахівець – ця спеціальність передбачає здійснення інтернет-маркетингу в соціальних мережах. SMM-фахівець займається залученням трафіку користувачів до конкретного аккаунту і просуванням брендів на інтернет-просторах. Головне завдання даної спеціальності полягає в розкручуванні сайту замовника методом публікації постів на тематичних форумах і в групах соцмереж.

На сьогодні найбільш поширеною формою зайнятості, яка дає можливість дистанціювати працівника від роботодавця виступає електронний фріланс. Електронні фрілансери отримують завдання через фрілансерські онлайн-платформи, відправляють виконані завдання у цифровому вигляді та отримують грошову винагороду за виконане завдання через електронні платіжні системи.

Отже, дистанційна зайнятість це – нестандартна форма зайнятості, заснована на гнучких соціально-трудовах відносинах між працівником та роботодавцем, яка відбувається у віртуальному середовищі з використанням інформаційних та комунікаційних технологій.

Використання дистанційної зайнятості сприяє розширенню можливостей населення реалізувати виключне право розпоряджатися своїми здібностями до праці. В умовах економічної кризи, тобто скорочення сукупного попиту, гнучкі форми зайнятості допомагають підприємствам маневрувати кількістю та якістю робочої сили, виходячи з економічної ситуації, що склалася, не створюючи соціальної напруженості при звільненні працівників. Крім того, при скороченні обсягів виробництва дистанційна зайнятість сприяє збільшенню або збереженню чисельності зайнятих без збільшення кількості робочих місць.

Виділяють як позитивні, так і негативні риси цього явища. При цьому позитивні доцільно об'єднати у дві групи. По-перше, це об'єктивна потреба окремих категорій працівників у працевлаштуванні, для яких повна зайнятість з якихось причин скрутна або небажана. По-друге, така зайнятість продиктована об'єктивною потребою ринку в мобільній робочій силі, викликаній глобалізацією, децентралізацією й спеціалізацією виробництва, а також появою нових технологій [4].

Негативні риси поширення дистанційної зайнятості, не лише в Україні, а й у інших державах, пов'язані насамперед з відсутністю або зниженням соціального захисту, гарантій трудових прав працівників, з браком перспективи професійного розвитку, оскільки роботодавець не зацікавлений вкладати кошти в підвищення кваліфікації працівника.

Незважаючи на перспективність, ринок дистанційної зайнятості в Україні на сьогодні є недостатньо сформованим. Це зумовлено низкою чинників та умов, які є неврегульованими, як на макро-, так і на мікроекономічному рівні. До них слід віднести нормативно-правову неврегульованість дистанційних відносин між роботодавцем та найманою робочою силою; проблеми захисту інформації; нерівномірність розвитку ІТ технологій; недовіра до віртуальних агентств; ризики навмисного та ненавмисного порушення прав третіх осіб тощо. На думку багатьох теоретиків та практиків найбільш суттєвим недоліком дистанційної зайнятості виступає прекаризація. Під прекаризацією розуміють трудові взаємовідносини, які можуть бути розірвані роботодавцем у будь-який час, а також дерегуляція трудових відносин і неповноцінна, утиснута правова і соціальна гарантія зайнятості [5]. Найчастішими проявами прекаризації є обман і несумлінне ставлення до виконання договірних зобов'язань як з боку замовників, так і з боку виконавців послуг на дистанційних засадах.

Проте сучасні умови господарювання спонукають до розширення спектру та масштабів дистанційної зайнятості. Її використання дозволить ефективніше збалансувати попит та пропозицію на ринку праці України в період економічної кризи, стати українській робочій силі більш мобільною, допомогти знайти роботу або додатковий дохід населенню в умовах масового безробіття. Особливо важливим та актуальним завданням є подальше удосконалення правового забезпечення, формування ефективної системи регулювання та захисту інтересів усіх учасників сучасних дистанційних трудових відносин. Модернізація зайнятості має відбуватися на засадах поєднання справедливості зі здатністю адаптуватися, соціального діалогу і врахування інтересів сторін з метою забезпечення підвищення гнучкості зайнятості за належного рівня її захищеності.

Список використаних джерел:

1. Моторна І.І. Дистанційна зайнятість в умовах глобалізації економіки та соціально-економічні вигоди від її використання. Україна: аспекти праці. 2008. №3. С. 6-12.
2. Гулевич О. Ю. Трансформація зайнятості у сфері послуг під впливом розвитку інформаційних технологій. Україна: аспекти праці. 2010. № 2. С. 10-13.
3. Красномовець В. А. Характеристика трудових відносин в умовах дистанційної зайнятості. Соціально-трудова відносини: теорія та практика : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; [редкол.: А. М. Колот (голова) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2011. № 2. С. 86-91.
4. Вапнярчук Н. М. Дистанційна зайнятість: проблеми правового регулювання. Право та інновації. 2016. № 13. с. 101.
5. Балабанюк Ж. Пошуки вакансії в Мережі: особливості віртуального ринку праці. URL: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1424726-poshuki-vakansiyi-v-merezhi-osoblivosti-virtualnogo-rinku-praci> ((дата звернення: 01.04.2020).)

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>